

<https://doi.org/10.30546/114578.2026.3010.152>

AZƏRBAYCAN VƏ TÜRKİYƏNİN DÜNYA DEMOKRATIYASINA TÖHFƏLƏRİ

Mahir Səlimov

fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Ağcabədi filialı

<https://ORCID.org/0009-0003-6984-0227>

mahir.0707@mail.ru

Xülasə

Azərbaycan dövləti ilə Türkiyə arasındakı qarşılıqlı əlaqələr, tarixi köklərə dayanan münasibətlər dövrün siyasi reallıqları əsasında formalaşmışdır. Bu münasibətlər tarixən eyni dilə və dinə mənsub olan xalqların inkişafında bir sıçrayış kimi XX və XXI əsrdə inkişaf edərək həm iqtisadi, həm siyasi, həm də hərbi baxımdan müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəlmişdir. Bu münasibətlər türkdilli xalqların birliyi çərçivəsində mübariz bir nümunə kimi, sülh və təhlükəsizliyin təmin olunmasında hər iki dövlətin birlikdə siyasi iradəyə sahib olduqlarını bildirir. Bu əlaqələrin dərin tarixi kökləri sübut edir ki, hər iki ölkə arasında qarşılıqlı münasibətlər təkcə strateji maraqlar çərçivəsində deyil, həm də soykökə bağlılıqdan, eyni milli-mənəvi dəyərlərə malik olmaqdan irəli gəlir.

Açar sözlər. Azərbaycan, Türkiyə, demokratiya, suverenlik, hüquqi dövlət, siyasi islahatlar, beynəlxalq əməkdaşlıq.

CONTRIBUTIONS OF AZERBAIJAN AND TURKEY TO WORLD DEMOCRACY

Salimov Mahir

Aghjabedi Branch of Azerbaijan State Pedagogical University

Abstract

Mutual relations between the state of Azerbaijan and Turkey, based on historical roots, were formed on the basis of the political realities of the time. These relations, as a leap in the development of peoples who historically belong to the same language and religion, developed in the 20th and 21st centuries and rose to the level of alliance in both economic, political and military terms. These relations, as a fighting example within the framework of the unity of Turkic-speaking peoples, indicate that both states have the political will to ensure peace

and security together. The deep historical roots of these relations prove that the mutual relations between the two countries are not only within the framework of strategic interests, but also stem from the attachment to the roots, having the same national and spiritual values.

Ke words: Azerbaijan, Turkey, democracy, sovereignty, legal state, political reforms, international cooperation.

ВКЛАД АЗЕРБАЙДЖАНА И ТУРЦИИ В МИРОВУЮ ДЕМОКРАТИЮ

Махир Салимов

Агджабединский филиал Азербайджанского государственного педагогического университета

Резюме

Взаимоотношения между Азербайджаном и Турцией, основанные на исторических корнях, формировались на основе политических реалий времени. Эти отношения, как скачок в развитии народов, исторически принадлежащих к одному языку и религии, развивались в XX и XXI веках и поднялись до уровня союза в экономическом, политическом и военном отношении. Эти отношения, как боевой пример в рамках единства тюркоязычных народов, свидетельствуют о наличии у обоих государств политической воли к совместному обеспечению мира и безопасности. Глубокие исторические корни этих отношений доказывают, что взаимоотношения между двумя странами не только вытекают из стратегических интересов, но и основаны на приверженности корням, разделяя одни и те же национальные и духовные ценности.

Ключевые слова: Азербайджан, Турция, демократия, суверенитет, правовое государство, политические реформы, международное сотрудничество.

Giriş/Introduction

Azərbaycan dövləti ilə Türkiyə arasındakı qarşılıqlı əlaqələr, tarixi köklərə dayanan münasibətlər dövrün siyasi reallıqları əsasında formalaşmışdır. Bu münasibətlər tarixən eyni dilə və dinə mənsub olan xalqların inkişafında bir sıçrayış kimi XX və XXI əsrdə inkişaf edərək, həm iqtisadi, həm siyasi, həm də hərbi baxımdan müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəlmişdir. Bu münasibətlər türkdilli xalqların birliyi çərçivəsində mübariz bir nümunə kimi, sülh və təhlükəsizliyin təmin olunmasında hər iki dövlətin birlikdə siyasi iradəyə sahib olduqlarını bildirir. Bu əlaqələrin dərin tarixi kökləri sübut edir ki, hər iki ölkə arasında

qarşılıqlı münasibətlər təkcə strateji maraqlar çərçivəsində deyil, həm də soykökə bağlılıqdan, eyni milli-mənəvi dəyərlərə malik olmaqdan irəli gəlir.

Şərqdə demokratik əsasları olan ilk türk-müsəlman dövlətlərini – Türkiyə və Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətini yaradanlar istər daxili, istərsə də xarici təsirlərə qarşı duruş gətirmək üçün bir-biri ilə daha da yaxınlaşmaqla daxili sabitliyi bərpa edib, ordu quruculuğu işini möhkəmləndirməyə nail olmuşlar. Belə ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətini rəsmən ilk olaraq Osmanlı Türkiyəsi tanıdı, 5 ildən sonra Mustafa Kamal Atatürkün başçılığı ilə Türkiyə Cümhuriyyəti quruldu [Abdullayev, 1998:87].

Professor E.Mədətli yazır ki, gənc Azərbaycan Cümhuriyyətinin tanınması və dünyada tanıtılması işində Osmanlı Türkiyəsi əhəmiyyətli rol oynadı. Cümhuriyyətin lideri Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin, sonra Azərbaycan Parlamentinin sədri Əlimərdan bəy Topçubaşovun İstanbulda Osmanlı rəhbərliyi və yüksək yetkililəri tərəfindən səmimi qəbul edilməsi, Azərbaycan nümayəndə heyətinin Parisə yollanmasına dəstək verilməsi, Azərbaycan diplomatlarına olduqları ölkələrdə hər cür yardım göstərilməsi bu qardaşlığın daha bir təzahürü idi. Osmanlı dövlətinin yüksəkçinli şəxsləri Azərbaycan nümayəndələrinə xüsusi ehtiram bəsləyirdilər. Sultanın protokol rəisinin qəbul növbəsinin “qonşu Azərbaycan Cümhuriyyəti nümayəndələrinindir” ifadəsini düzəldərək “qonşu yox, qardaş” deməsi, artıq bu qoca imperatorluqda milli kimlik, türklük mənsubiyyəti və xüsusən Azərbaycan sevgisinin doğulduğunu göstərirdi

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti (AXC) Milli Şurasının rəhbəri M.Ə.Rəsulzadə və AXC Xarici İşlər naziri M.H.Hacınskinin imzaladığı Batum müqaviləsi ilə Azərbaycan-Türkiyə qardaşlıq münasibətlərinin hüquqi müstəvidə təsbit edilməsi əbədi müttəfiqliyin təməlini qoydu. Müqavilənin birinci maddəsində deyilirdi: “*Osmanlı imperatorluğu hökuməti ilə Azərbaycan Respublikası hökumətinin arasında daim sülh və möhkəm dostluq olacaqdır*”. 4-cü maddədə isə göstərilirdi: “*Dinlik və asayiş möhkəmləndirmək, ölkənin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün, əgər ehtiyac olarsa, Osmanlı hökuməti Azərbaycan Respublikasına hərbi yardım göstərməyi öz üzərinə götürür*” [Atabekova, 2003:112].

Müstəqilliyinin ilk dövrlərində yenicə dövlətçilik ənənələri yaradan Azərbaycan hökuməti yardım üçün Osmanlı dövlətinə müraciət edib, soyqırırma məruz qalmış Azərbaycan xalqının köməyinə gəlmiş türk hərbi hissələri ilə milli tərkibli qoşun hissələrinin əsasında Qafqaz İslam Ordusu yaratmışdı.

Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri özünü tarixi Azərbaycan ərazilərinin Rusiya imperiyasının himayəsi altında mənfur qonşu xalqları tərəfindən ilhaq edilməsinin qarşısının alınmasında da göstərmiş. Belə ki, sovet rəhbərliyi

Azərbaycanın Zəngəzur və Naxçıvan əyalətlərini, habelə Qarabağı bu mənfur qonşulara verilməsində, Azərbaycan ərazisi hesabına onların ilan yuvası qurmalarına yardım etməkdə idilər. 1920-ci ildə Zəngəzurun onlara verilməsindən sonra Naxçıvanın taleyinin həlli istiqamətində iş aparıldığı bir vaxtda qardaş Türkiyə sovet rəhbərliyi ilə danışıqlar aparmaqla bu məsələnin Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsində birdəfəlik həllində müstəsna rol oynadı [ATƏ və HƏ, 2002:250].

Mustafa Kamal Paşa hökuməti Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün qorunub saxlanması, Azərbaycanın Rusiya, Ermənistan və Gürcüstanla əlaqələrinin tənzimlənməsində müstəsna rol oynadı. Belə ki, uzun sürən çətin müzakirələrdən sonra 1921-ci il martın 16-da Moskvada RSFSR ilə Türkiyə arasında imzalanan “Dostluq və qardaşlıq” haqqında Müqavilə və həmin ilin 13 oktyabrında Türkiyənin Qars şəhərində imzalanan Qars Müqaviləsi ilə bu münasibətlərin hüquqi əsası qoyuldu. Moskva Müqaviləsinin davamı olaraq Türkiyə Böyük Millət Məclisi hökuməti ilə Zaqafqaziya Sovet Federativ Sosialist Respublikası adı ilə Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstan arasında RSFSR-in iştirakı ilə bağlanan bu Müqavilə bu region ölkələrinin indiki sərhədlərini müəyyən edib təsbit etdi. Bununla da qonşu ölkələrə ermənilərin ərazi iddialarına sədd çəkildi, sərhədlər qəti şəkildə müəyyənləşdi və münasibətlərin müxtəlif sahələrini əhatə edən əməkdaşlıq təsbit olundu. Ermənilərin inadlı iddialarına və Rusiya tərəfindən dəstəklənməsinə baxmayaraq Naxçıvan bölgəsi muxtar ərazi olaraq Azərbaycanda saxlandı. 13 oktyabr 1921-ci ildə imzalanan Qars müqaviləsinin 5-ci maddəsində Naxçıvanın muxtar ərazi olaraq Azərbaycanın tərkibində olması bir daha təsbit edildi və sərhədləri qəbul edildi [Qurbanova, Piriye, 2003:100].

Ulu Öndər Heydər Əliyev Naxçıvanın statusunun Azərbaycanın ayrılmaz bir hissəsi olaraq təsbit edilməsində Türkiyənin, Qars müqaviləsinin tarixi rolunu və əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirirdi: “...*Naxçıvanın muxtariyyəti tarixi hadisə olubdur. Bu, çətin bir dövrdə böyük bir mübarizənin nəticəsidir. Naxçıvanın statusunu qoruyub saxlamaq üçün Moskva müqaviləsinin, xüsusən Türkiyə Cümhuriyyətinin imzaladığı Qars müqaviləsinin burada böyük əhəmiyyəti olubdur. Naxçıvan Azərbaycanın əsas torpağından ayrı düşdüyünə görə Naxçıvanın bütövlüyünü, təhlükəsizliyini, dövlətçiliyini, muxtariyyətini gələcəkdə də təmin etmək üçün Qars müqaviləsi bizim üçün çox böyük, əvəzi olmayan bir sənəddir*” [ATƏ və HƏ, 2002:230].

Azərbaycan ikinci dəfə müstəqilliyini əldə etdikdən sonra Türkiyə Respublikası XX əsrin əvvəllərində olduğu kimi yenə Azərbaycanın yanında yer aldı. Qardaş ölkə Azərbaycanı ilk olaraq 1991-ci ilin 9 noyabr tarixində hələ

SSRİ tərkibində ola-ola müstəqil dövlət kimi tanıdı.

Azərbaycan Respublikasının ən ağırlı problemi olan Qarabağ məsələsində də qardaş Türkiyə hər zaman Azərbaycanın yanında olub, ölkəmizin haqlı mövqeyini beynəlxalq arenalarda dəstəkləyib. Türkiyə Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri heyətinin qardaş ölkədə NATO standartları çərçivəsində təşkil edilən təlimlərdə iştirakını, onların ən yüksək səviyyədə hərbi bilik və qabiliyyətlərə yiyələnməsini təmin etməkdədir.

2020-ci ilin sentyabrında 100 illik tariximizin mühüm bir hadisəsi, 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı Türkiyənin istər siyasi, istərsə də hərbi cəhətdən Azərbaycan dövlətinin yanında olması ilə bağlı bəyanatları iki dövlət arasındakı münasibətlərin ən yüksək səviyyədə olmasını göstərir.

44 günlük Qarabağ müharibəsindən sonra Azərbaycanın qazandığı qələbənin ictimai və sosial həyatda fəlsəfi dərkini yalnız dünyada baş verən müharibələr və münaqişələr fonunda öz gerçəkliyinə və məqsədinə çata bilər. Çünki Azərbaycanın qazandığı qələbə yeni dünya nizamı və baş verən geosiyasi proseslər fonunda 44 günlük qısa zaman müddətini ifadə etsə də, dövlətçilik tarixində təkrarlanmayan nəticə əldə olunmasının fəlsəfi düşünülmüş strategiya ilə birbaşa bağlıdır. Bu, bir tərəfdən Azərbaycan dövlətinin II Qarabağ müharibəsinə hərbi, siyasi, iqtisadi, mənəvi, psixoloji hazırlığının səviyyəsini göstərir, digər tərəfdən beynəlxalq münasibətlər sistemində özünə tərəfdaş olduğu dövlətlərlə geosiyasi və geostrateji əməkdaşlığında milli təhlükəsizliyi nəzərə alan konsepsiyaya malik olduğunu şərtləndirir [Hüseynova, 2007:156].

Azərbaycan və Türkiyə prezidentləri İlham Əliyev və Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Azərbaycanın 2020-ci il dekabrın 10-da Zəfər paradında iştirakı qardaşlığın daha bir simvolu oldu. Azərbaycan və Türkiyə prezidentlərinin iştirakı ilə keçirilən möhtəşəm Zəfər paradı ordumuzun dünyanın ən güclüləri sırasında olduğunun əyani göstəricisi olmaqla bərabər, eyni zamanda “Bir millət – iki dövlət” qardaşlıq münasibətlərinin növbəti təntənəsi idi. Azərbaycan xalqı Vətən müharibəsində qardaş Türkiyənin geniş dəstəyini heç vaxt unutmayacaq. Bu paradın özünün çox böyük tarixi-siyasi əhəmiyyəti var idi, həm ona görə ki, bu Azərbaycanın yeni dövlətçiliyinin ilk Zəfər paradı idi, həm də ona görə ki, ilk dəfə qardaş Türkiyənin prezidenti burada iştirak edirdi. Paradda üç min Azərbaycan əsgəri və zabiti ilə yanaşı, qardaş ölkənin Silahlı qüvvələrinin təmsilçiləri də iştirak edirdilər. Bu parad 1918-ci il sentyabrın 15-də Bakını işğaldan azad edən Qafqaz İslam Ordusunun şanlı ənənəsinin davam etdiyini xatırladır, Zəfərə gələn uzun qardaşlıq yolunun tarixi isə bu qardaşlığın Şuşa Bəyannaməsi ilə sonuclanmasına zəmin yaradırdı.

Şuşa şəhərində 15 iyun 2021-ci il tarixində Azərbaycan və Türkiyə

Respublikası arasında imzalanan Şuşa Bəyannaməsinin iki dövlət arasında münasibətlərin keyfiyyətcə yeni, müttəfiqlik səviyyəsinə qalxmasına, regional və milli təhlükəsizliyə əhəmiyyətli səviyyədə təsir etdiyi hiss olunmaqdadır. Şuşa Bəyannaməsinin Azərbaycan üçün əhəmiyyətini yalnız milli və regional təhlükəsizliklə əlaqələndirmək, fəlsəfi ümumləşdirmə baxımından iki dövlət arasında imzalanan sənəddə əks olunan müddəaların təhrif olunması demək olardı. Məhz bu baxımdan Şuşa Bəyannaməsində Azərbaycanla yeni nəsil texnologiyaların birgə istehsalını nəzərdə tutan xüsusi bənd diqqət çəkir.

Şuşa Bəyannaməsində qeyd olunur ki, “Tərəflər milli və beynəlxalq öhdəliklərini nəzərə almaqla, dəniz, hava və kosmos sahələrində qarşılıqlı texnologiya mübadiləsini həyata keçirərək müştərək qabiliyyətlərin inkişaf etdirilməsi məqsədilə birgə layihələrin yerinə yetirilməsini təşviq edəcək və qarşılıqlı müdafiə sənayesi texnologiyalarının inkişaf etdirilməsinə müsbət töhfə verəcəklər, sahib olduqları silah və sursatla təchiz edəcək, onların istehsal texnologiyalarını qarşılıqlı şəkildə təşviq edəcək və hazırda onların ölkələrində mövcud olmayan istehsal sahələrinin yaradılmasını, birgə tədqiqat və istehsalat işlərinin həyata keçirilməsini, iki ölkənin müdafiə sənayesi qurumlarının texnologiyalar, hərbi təyinatlı məhsullar və xidmətlər sahəsində daxili və beynəlxalq bazarlarda əməkdaşlıq etməsini dəstəkləyəcəklər” [ATƏ və HƏ, 2002:228].

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Şuşa Bəyannaməsinə münasibət bildirərkən qeyd edir ki, “*Bəyannamədə bir çox önəmli məsələlər öz əksini tapır. ...Mən onların arasında iki məsələni xüsusilə qeyd etmək istərdim. Birincisi, müdafiə sahəsində əməkdaşlıq, iş birliyi məsələsi. Müdafiə sənayesi sahəsində və qarşılıqlı hərbi yardım məsələləri bu Bəyannamədə öz əksini tapır. Bu, tarixi nailiyyətdir. Biz bir daha göstəririk ki, bundan sonra da hər zaman bir yerdə olacağıq. Bundan sonra da bir-birimizin təhlükəsizliyini təmin edəcəyik, necə ki, bu günə qədər Türkiyə və Azərbaycan bütün məsələlərdə bir yerdədir, bundan sonra da bu, belə olacaq*”.

Bəyannamənin siyasi-fəlsəfi əhəmiyyəti Heydər Əliyevin “Bir millət – iki dövlət” və Türkiyə Cümhuriyyətinin qurucusu Mustafa Kamal Atatürkün “Azərbaycanın sevinci bizim sevincimiz, kədəri bizim kədərimizdir” kəlamları ilə xarakterizə olunmasındadır. Postmüharibə dövründə Şuşa Bəyannaməsi Azərbaycanın milli təhlükəsizliyində və global güclərin neoimperialist maraqlarının yaratdığı təhlükələrə qarşı müdafiə olunmasında yeni nəsil texnologiyaların tətbiqi üçün fundamental əsaslar yaradır [Atabekova, 2003: 115].

Türkiyə və Azərbaycanı, o cümlədən Orta Asiyanın digər türk cümhuriyyətlərini bir-birinə daha da yaxınlaşdıracaq beynəlxalq layihə Zəngəzur dəhlizinin istifadəyə verilməsidir. Zəngəzur dəhlizinin açılması yeni ideya və layihələrin meydana gəlməsi və reallaşmasına şərait yaradacaq. İki ölkənin ərazisindən keçən Şərqi-Qərbi beynəlxalq nəqliyyat dəhlizinin rəqabət qabiliyyəti artacaqdır. Bu kontekstdə Naxçıvanla da yerüstü əlaqənin təmin olunması bu dəhlizlə bağlıdır. Naxçıvanın Türkiyə ilə sərhəd olduğunu da nəzərə alsaq, bu, həm də birbaşa Türkiyə ilə yerüstü əlaqələrin olmasıdır. Bu əlaqənin Türkiyə-Azərbaycanla bəhəm bütövlükdə Avropa və Asiya üçün perspektivdə səmərə və mənfəət gətirməsinə hədəflənən çağırışıdır.

Azərbaycan və Türkiyə arasında iqtisadi və mədəni sahədə də əməkdaşlıq genişlənməkdədir. Yeni sahələrə qarşılıqlı şəkildə sərmayələr qoyulur, mövcud sahələrin inkişaf etdirilməsi üçün zəruri layihələr həyata keçirilir. Azərbaycanın karbohidrogen ehtiyatlarının istismarına Türkiyə şirkətləri cəlb olunur, tikinti və xidmət sahələrinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması üçün Türkiyə şirkətlərinin təcrübəsindən bəhrələnməklə yeniliklər tətbiq olunur [Qurbanova, Piriyev, 2003:97].

Azərbaycanın xarici işlər naziri C.Bayramov qeyd edir: “Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri gələcəkdə ölkələrimizin və xalqlarımızın mənafeələrinə uyğun olaraq artan dinamika ilə inkişaf edəcəkdir və bu qarداşlıq, bu birlik günü-gündən daha da güclənəcək. Azərbaycan Türkiyə iqtisadiyyatına 19 milyard dollar sərmayə yatırır ki, bunun da 17 milyard dolları enerji sektorunun payına düşür. Azərbaycan-Türkiyə əməkdaşlığı, ölkələrimizin potensialı Avropa bazarına əlavə həcmdə təbii qazın çıxarılmasına imkan verir. Bu, uzun illər ərzində həyata keçirilən uğurlu enerji strategiyasının nəticəsidir. Bu gün biz ölkələrdən əlavə qaz tədarükü ilə bağlı müraziətlər alırıq. Mövcud infrastruktur layihələri vaxtında, böyük çətinliklər bahasına həyata keçirilib. Çünki o vaxt bir çox ölkələrin ərazisindən keçərək həyata keçiriləcək bu layihələr haqqında qərar qəbul edərkən ölkəmiz güclü müqavimətlə, çətinliklərlə qarşılaşdı. Amma bütün bunlar aradan qaldırıldı, layihələr həyata keçirildi. Bunun sayəsində Türkiyə və Azərbaycanın iqtisadiyyatını inkişaf etdirmək, xalqlarımızın rifahını yaxşılaşdırmaq, indiki böhranlı vəziyyətdə qonşu ölkələrə kömək etmək mümkündür”.

Qeyd edək ki, 2021-ci il aprelin 1-dən Azərbaycan-Türkiyə arasında gediş-gəliş şəxsiyyət vəsiqəsilə həyata keçirilir. Bu, qarşılıqlı əlaqələri asanlaşdıraraq, iki ölkə vətəndaşlarını bir-birilərinə daha da yaxınlaşdıraraq, ticarət əlaqələrinin də genişlənməsi üçün əlavə zəmin yaradıb. İki ölkə arasında ticarət dövriyyəsi 2023-cü ildə 15 milyard dollara çatdırılması əlaqələrin daha

da genişləndiyini isbatlayır. 2021-ci il martın 1-də Preferensial Ticarət Sazişi qüvvəyə minib.

Hər iki dövlətin demokratik dəyərlərin dərinləşməsi üçün qanunlarında beynəlxalq hüquq və qaydalara uyğun yeniliklər və dəyişikliklər edilir, qanunvericilik aktlarına əlavələr olunur. İnsanların seçim azadlığına yüksək səviyyədə əməl olunmasının bariz nəticəsini son prezident seçkilərində Türkiyədə, Azərbaycanda demokratik dəyərlərə, insanların hüquq və azadlıqlarına hörmət edilməsini və yüksək səviyyədə qorunmasını ehtiva edən prezident seçkilərini göstərmək olar. Bütün dünya dövlətləri onun şahidi oldu ki, xalq rəğbət qazanmış hər iki prezidentə səs verməklə ölkənin inkişafı və sabitliyinin qorunmasını dəstəklədi. Bununla da hər iki dövlət beynəlxalq arenada nüfuzunu daha da artırdı [Hüseynova, 2007 158].

Nəticə/Conclusion

Azərbaycan və Türkiyə özünəməxsus şərait və tarixlər daxilində demokratik inkişaf yolu keçmiş ölkələrdir və müasir dövrdə bu prosesləri beynəlxalq səviyyədə daha da genişləndirmək üçün səylərini davam etdirirlər. Hər iki dövlət demokratik dəyərlərin beynəlxalq miqyasda təşviqində, eləcə də daxili inkişaflarında mühüm rol oynayıb. Çoxsaylı siyasi çətinliklərə baxmayaraq, Türkiyə demokratik təsisatların inkişafını təmin edib və öz təcrübəsi ilə dünya demokratiyasına töhfə verib. Azərbaycanın müstəqil bir dövlət kimi demokratik inkişafının təmin edilməsində və regional sabitliyin qorunmasında liderliyi ölkənin demokratik dəyərlərin inkişafına verdiyi əhəmiyyətin göstəricisidir.

Azərbaycan və Türkiyə arasındakı dostluq və əməkdaşlıq münasibətləri təkcə siyasi və iqtisadi münasibətlərdə deyil, həm də demokratik prinsiplərin təşviqi və möhkəmləndirilməsində özünü göstərir. Hər iki ölkədə müxtəlif siyasi və iqtisadi islahatlar zamanla həm daxili, həm də xarici təsirlərdən asılı olaraq inkişaf edir. Eyni zamanda, hər iki dövlət beynəlxalq təşkilatlarda, xüsusən də Avropa Şurası və BMT-də iştirak etməklə qlobal səviyyədə demokratik və hüquqi dövlət quruculuğu prinsiplərinin yayılmasına töhfə verir. Türkiyə və Azərbaycanın dünya demokratiyasına verdiyi töhfələr regional inkişaf, iqtisadi inteqrasiya və beynəlxalq əməkdaşlıq sahələrində də özünü göstərir. Hər iki ölkə demokratik inkişafı təkcə daxili məsələ hesab etmir, həm də bu inkişafı qlobal miqyasda yaymağı və gücləndirməyi hədəfləyir. Buna görə də həm Türkiyə, həm də Azərbaycan demokratik dəyərlərin qlobal inkişafında mühüm rol oynayır və gələcəkdə də bu istiqamətdə fəaliyyətlərini genişləndirməyə davam edəcəklər.

ƏDƏBİYYAT/REFERENCES

1. Abdullayev, M. (1998). Azərbaycan-Türkiyə əlaqələri. – Bakı: “Mütərcim”. – 152 s.
2. Atabekova, S.M. (2003). Azərbaycanda Atatürk və Türkiyə Cümhuriyyəti araşdırmaları (1941-2003). Bibliografiya. – Bakı: AzAta nəşriyyatı. – 252 s.
3. Azərbaycan-Türkiyə əlaqələri və Heydər Əliyev (2002). 1-ci kitab. 1991-2001. – Bakı: Qafqaz Universiteti. – 332 s.
4. Qurbanova, J., Piriye, M. (2003). Azərbaycan – Türkiyə münasibətləri (1920-1922). – Bakı: AzAtaM, Sanadian M. (Orxan nəşriyyatı). – 156 s.
5. Hüseynova, F. (2007). Müstəqillik dövründə Azərbaycan-Türkiyə əlaqələrinin kulturoloji aspektləri (elm, təhsil, mədəniyyət). – Bakı: “Nurlan”. – 216 s.

Məqalə tarixçəsi

<i>Daxil olub</i>	<i>05.02.2026</i>
<i>Qəbul edilib</i>	<i>21.02.2026</i>
<i>Nəşrə tövsiyə edib</i>	<i>Pirali Əliyev</i>
	<i>pedaqogika elmləri doktoru, professor</i>